

Brihadešvarův chrám v jihoindickém Taňčávúru

Taňčávúr poblíž Bengálského zálivu má za sebou slavnou minulost. V 10. a 14. století bylo město sídlem královské dynastie Čólů, jejichž říše se v době největšího rozmachu prostírala nejen po celém nynějším Tamilnadu o rozloze asi 130 tisíc km², ale zahrnovala také Srí Lanku.

Čolové podporovali stavby chrámů, kterých je jen v samotném Taňčávúru několik desítek. Nejvýznamnější je hinduistický šivaistický chrám Brihadešvarův, podle Brihadešvary, což je jedno ze jmen boha Šivy. Je to nejkrásnější a nejimpozantnější ukázka chrámu pyramidovitěho typu. Nachází se na rozlehlém nádvoří obehnaném dvojitou zdí. Do areálu se vstupuje branami, tzv. gopurami. Jejich spodní část, kudy se vchází, má pravouhlý průřez. Horní část se směrem vzhůru ze všech stran zužuje a tvoří tak komolý jehlan. Ten je zakončen kamenným hřebenem tvaru lodního kýlu obráceného dnem vzhůru. Na vrcholu má podél několik fiál. Stěny gopur jsou z vnějšku zdobeny solemi. Výška gopur se udává 5 m u první, u další 3 m.

Pyramidovitá střecha

Se stavbou chrámu se začalo kolem roku 1000 n. l. Vyznačuje se mohutnou pyramidovitou střechou – věží, zvanou vimána, která dosahuje do výšky 66 m. Je postavena v nejčistším drávidském stylu. Tyčí se nad vlastní svatyní, v níž je cella se symbolem boha Šivy. Svatyně čtvercového průřezu má výšku dvou pater. Východním směrem na ni stavebně navazují další prostory templu, s nimiž tvoří jeden chrámový celek.

Na vnějších stěnách svatyně je vytesána řada nik rámo-

FOTO: ARCHIV

ných pilastry a osazených, stejně jako stěny ostatních částí chrámu, sochami bohů. Motivy chrámových soch vycházejí nejen ze šivaistických námětů, ale také z višnuistické a buddhistické mytologie.

Pyramida nad svatyní má 13 stupňů. Každý stupeň je kol dokola zdoben miniaturními replikami stavby. V ose každé vnější stěny je pás nepravých oken zvaných kúdu, táhnoucí se od spodu až po vrchol. Pás kúdu oživuje poněkud jednotvárnou výzdobu vimány. Na vrcholu je žulový blok z jednoho kusu kamene, který údajně

váží 80 tun. Na něm spočívá závěrná kupole.

Není zcela jasné, jak byl tento velmi těžký závěr vimány vyzdvížen na její vrchol. Traduje se, že se tak dělo po hliněné nakloněné rovině. Násep začínal u asi 6 km vzdálené vesnice Sarappalam. Lidé spolu se slony po něm toto těžké břemeno vyvezli nahoru.

Lingam jako symbol života

Pozoruhodná je i vnitřní výzdoba templu: sochy i fresky. Ve svatyni se také nachází obrovský kamenný lingam, nej-

světější a nejvlastnější symbol Šivy v podobě vztyčeného falu. Lingam, mužský orgán pložení, je symbolem života a tvůrčích schopností Šivy.

Návštěvník do chrámu vstoupí po krátkém schodišti, na jehož konci je portikus. Je to prostor se sloupů před vlastním vchodem. Následují dvě mandapy – sloupové síně chrámu a projde-li menším vestibulem, ocitne se ve svatyni přímo před cellou. Do celly se symbolem boha, ale vstoupit nemůže. Tam smí pouze kněz, který předkládá bohu obětiny (banány, kokosy či květiny). Kolem celly vede chodba sloužící k rituálním procesím.

Za chrámem se nachází ambit zdobený freskami, kde je řada malých, ale různě velkých lingamů z černého kamene. Zde ženy prosí Šivu o potomstvo při obřadech spočívajících v omývání a zdobení lingamů.

Proti vstupu do chrámu se nachází sloupový pavilónek s mohutnou monolitickou sochou ležícího býka Nandina. Stráží vstup do chrámu. Je jízdním zvířetem Šivy a symbolem jeho plodivé síly.

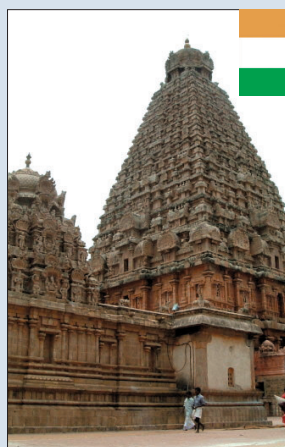
Předností celé chrámové stavby je vyváženost jednotlivých částí a bohatá, ale ne přemrštěná solemi výzdoba vnějších stěn.

V areálu je ještě několik menších staveb, pocházejících z novější doby. Chrám bohyně Dévi ze 13. století a také chrám Subramanja (17. století), který je podle mytologie synem Šivy a pod tímto jménem je uctíván na jihu Indie.

Novější úpravy a dostavby však již prováděli vládci jiných dynastií. Říše Čólů byla kolem poloviny 13. století značně oslabena a po smrti posledního panovníka v roce 1279 přestala existovat. ●

JOSEF HLOUŠEK

INFORMACE

Taňčávúr je vzdálen 351 km jižně od Madrasu, který je hlavním městem indického svazového státu Tamilnadu. Leží na hlavní železniční trati Madras – Tiruččiráppallí při jednom z ramen řeky Kavéri, jejíž vody tečou pod jménem Kollidam severovýchodním směrem do nedalekého Bengálského zálivu. Brihadešvarův chrám v Taňčávúru byl zapsán jako kulturní památka na Seznam UNESCO v roce 1987. Otevřeno je denně od 6 do 13 a od 15 do 20 h.